

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання і спорту,
професора Асаулюк Інни Олексіївни на дисертаційну роботу Яроша
Георгія Володимировича «Корекція порушень постави у юних боксерів»,
подану до разової спеціалізованої вченої ради Національного
університету фізичного виховання і спорту України на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт**

Актуальність. Фахівці б'ють на сполох, оприлюднюючи дані про ескалацію негативних тенденцій щодо стану соматичного здоров'я єдиноборців.

Осмислення висновків і результатів широкого пласту наукових студій розкриває очевидну останнім часом інтенсифікацію динаміки виникнення відхилень у просторовій організації тіла юних спортсменів. Науковці вважають зміну величин фізіологічних вигинів хребтового стовпа, гіпермобільність суглобів, поперечну та поздовжню плоскостопість тощо маркерами з'єднувально-тканинних дисплазій, які гіпотетично небезпечні в сенсі можливості перевантаження різних відділів опорно-руховий апарату (ОРА) спортсменів, а відтак – ризику травм, захворювань і власне ОРА, і внутрішніх органів. Все викладене вище визначило вибір здобувачем теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими планами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 3.13. «Теоретико-методичні основи здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання різних груп населення», (номер державної реєстрації 0116U001615) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 роки за темою 3.2. «Теоретико-методичні основи біомеханічних технологій у фізичному вихованні, спорті, реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини» (номер державної реєстрації 0121U107944). Роль автора полягала в науковому обґрунтуванні та розробленні технології корекції порушень постави у боксерів на етапі початкової підготовки.

У проєкції теми дисертаційної праці у роботі автором схарактеризовано особливості початкового етапу підготовки боксерів, а відтак названо його основні завдання, що слугували орієнтирами під час розроблення запропонованої автором технології. Вивчення фахової літератури з проблеми обраного напрямку наукового пошуку уможливило аналіз актуальних питань порушення просторової організації тіла юних боксерів, осмислення сучасних підходів до профілактики та корекції

функціональних порушень їхнього ОРА. Дисертант вказує, що з огляду на дотичність перспектив дослідження до напрацювання технології профілактики та корекції порушень просторової організації тіла юних боксерів навчально-тренувальні заняття таких спортсменів набудуть не тільки спортивно-результативної, а й оздоровлювальної зорієнтованості за умов:

- приділення належної уваги в ході програмування та конкретного планування засобів спортивного тренування індивідуальним параметрам просторової організації тіла юних спортсменів, рівню їхньої фізичної підготовленості та послідовності виконання ними завдань фізичного вдосконалення;

- використання для оцінювання початкових даних фізичного розвитку юних спортсменів, окрім загальноприйнятих характеристик, показників просторової організації їхнього тіла;

- передбачення в технології, на тлі загальнорозвивальних вправ, фізичних вправ для коригування функціональних порушень опорно-рухового апарату, які підлягають виконанню із суворою регламентацією гравітаційних взаємодій організму, урахуванням індивідуальних особливостей моторики юних спортсменів, специфіки їхніх адаптаційних перебудов, досягнутого рівня індивідуального фізичного розвитку та підготовленості з орієнтацією на заданий рівень, відповідний віковим нормам фізичного розвитку;

- контролювання стану опорно-рухового апарату юних спортсменів у процесі тренування на основі модульного моніторингу просторової організації їхнього тіла.

Задля вирішення поставлених у роботі завдань дисертантом були використані загальноприйняті наукові методи, які містили теоретичний та емпіричний рівні.

Ступінь обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації.

Результати дисертаційного дослідження носять об'єктивний характер, опираються на достатню кількість дослідницького матеріалу. Отримані показники обчислені з використанням методів математичної статистики. Висновки випливають зі змісту дисертаційного дослідження.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 10 наукових праць: 7 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 3 публікації апробаційного характеру.

Наукова новизна одержаних дисертантом результатів відповідає заявленому рівню роботи, викладена доступно і обґрунтовано:

- технологію корекції порушень постави у боксерів на етапі початкової підготовки, що передбачає функціональну взаємодію таких структурних елементів, як мета, завдання, принципи (проектування й

інтеграції педагогічних технологій у тренувальний процес, дидактичні та спеціальні), функції управління технологією, одноциклову структуру яка планувалася як суцільно підготовчий період та включала 9 мезоциклів, етапи (підготовчий, основний, контроль-оцінний), модулі (теорія, корекційно-профілактичний), блоки (корекційний, динамічної постави, вертикальної стійкості, профілактичний, рухливих ігор, стретчингу), методи та засоби її практичної реалізації (з урахуванням організації навчально-тренувального процесу при обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», які передбачали дистанційний формат), контроль, критерії ефективності, єдність яких забезпечує цілісність і завершеність технології;

- визначено особливості просторової організації тіла боксерів на етапі початкової підготовки;

- встановлено рівень стану біогеометричного профілю постави юних боксерів і виявлено «зони ризику» виникнення фіксованих порушень опорно-рухового апарату, до яких потрапляють спортсмени із типами постави «сутула спина» та «сколіотична постава»;

- подальшого розвитку набули підходи до диференціації фізичних вправ у процесі проектування навчально-тренувальних занять, які ґрунтуються на врахуванні рівня стану біогеометричного профілю постави юних боксерів;

- доповнено наукові дані з вивчення фізичної підготовленості юних боксерів.

Практична значущість роботи. Запропонована в дисертації технологія корекції порушень постави боксерів на етапі початкової підготовки уможливорює адекватний вплив на стан просторової організації тіла останніх, а також підлягає використанню тренерами для покращення рівня стану біогеометричного профілю постави та фізичної підготовленості юних боксерів, прищеплення їм стійкої мотивації до занять боксом.

Основні положення та результати дослідження упроваджено:

- в тренувальний процес ДЮСШ № 10 (м. Київ) (акт впровадження від 22.05.2022 р);

- в тренувальний процес СК «ГОНГ» Деснянського районного у місті Києві Центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» (акт впровадження від 22.05.2022 р);

- у навчальний процес підготовки магістрів Національного університету фізичного виховання і спорту України, зокрема в початковий курс дисципліни «Сучасні тренди у фізкультурно-спортивній реабілітації» (акт впровадження від 27.04.2023 р).

Основні результати проведеного дослідження представлені на

міжнародних наукових та науково-практичних конференціях.

Оцінка структури, змісту та оформлення дисертації.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, сформульовано мету і завдання дослідження, вказано етапи його організації та залучені методи; визначено об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи, обґрунтовано особистий внесок здобувача в опубліковані у співавторстві наукові праці; описано сферу апробації та впровадження в практику результатів дослідження, зазначено кількість публікацій за темою дисертації, окреслено структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі «СУЧАСНИЙ СТАН РОЗРОБЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У СПОРТСМЕНІВ»** подано аналіз наукової літератури з теми дисертації.

Сьогодні в розвитку методики спортивної підготовки відзначається розгортанням спектра трансформацій, основними детермінантами яких постають конкуренція, притаманна змаганням різних рівнів, а також популяризація тренувальних програм, робота за якими вимагає понадмірного використання потенціалу людського організму. Особливо виразною потреба нівелювання такої проблеми видається на початкових етапах процесу багаторічної спортивної підготовки дітей і підлітків, прикметного пришвидшеним витрачанням резервів організму на природний ріст і розвиток, а відтак і на пластичне й енергетичне забезпечення передбачених процесом тренування навантажень. Ускладнює окреслену проблему низка факторів, у якій: рання спортивна спеціалізація, високий динамізм тренувань і їхня руйнівна дія на людський організм. З огляду на це постають очевидними суперечності між посиленими вимогами до рівня підготовленості юних спортсменів через спрямованість на досягнення систематичного підвищення результатів, і вичерпним функціональним потенціалом організму останніх під час росту та дорослішання.

У **другому розділі «МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ»** описана і обґрунтована система взаємодоповнюючих методів дослідження адекватно об'єкту, предмету, меті і завданням дослідження.

У **третьому розділі «МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНИХ БОКСЕРІВ»** надано результати констатувального етапу експерименту.

Дослідження передбачало вивчення постави юних боксерів, а відтак виокремлення таких її особливостей, як: серед спортсменів 10–11 років 46,60 % осіб мають нормальну поставу, а 53,4 % осіб – порушення просторової організації, а саме: сколіотичну поставу – 40 % осіб, сутулу спину – 13,30 % осіб; серед спортсменів 11–12 років 66,7% осіб демонструють наявність порушення постави, зокрема: сутулої спини –

13,30 % осіб, сколіотичної постави – 53,30 % осіб. Наведені показники увиразнює констатація факту збереження нормального типу постави тільки 33,30 % обстежених юних боксерів, а також установлення негативної тенденції до посилення порушень із кожним віковим періодом просторової організації їхнього тіла.

Зафіксована в ході дослідження негативна тенденція до зростання показників функціональних порушень постави юних боксерів і незначний сегмент серед останніх осіб із нормальною поставою слугували підставами для визначення рівня стану їхнього біогеометричного профілю та можливих змін у ньому. На основі аналізу результатів скринінгу рівня стану постави юних боксерів постало очевидним, що в середовищі спортсменів 10–11 років із нормальною поставою по 23,33 % осіб мають високий і середній рівні стану біогеометричного профілю постави, із сутулою спиною – 6,66 % осіб виявляють середній рівень стану постави, зі сколіотичною поставою – 26,66 % осіб репрезентують середній рівень стану біогеометричного профілю постави, а 13,33 % осіб – низький рівень останньої. Окрім того, під час дослідження середній рівень стану біогеометричного профілю постави боксерів 10–11 років у сагітальній площині складав (11,39; 3,85 бала), у фронтальній – (9,74; 3,22 бала), тоді як загальна оцінка рівня стану біогеометричного профілю постави юних спортсменів відповідала середньому рівню та становила (21,13; 7,07 бала) відповідно. На тлі спортсменів 10–11 років у боксерів 11–12 років середній рівень стану біогеометричного профілю постави складав у сагітальній площині (10,57; 3,46 бала), у фронтальній площині – (8,79; 3,33 бала), а загальний рівень стану біогеометричного профілю постави становив (19,36; 6,79 бала) відповідно. Як наслідок виконаних наукових пошуків окреслено «зони ризику» виникнення фіксованих порушень опорно-рухового апарату, до якої потрапляють юні спортсмени із сутулою спиною та сколіотичною поставою.

Дисертантом встановлено, що найкращі середньостатистичні показники за результатами тесту «Біг на 30 м» серед юних боксерів і 10–11 років, і 11–12 років продемонстрували спортсмени з нормальним типом постави, тобто $\bar{x} = 6,04$ с; (S = 0,18), $\bar{x} = 5,57$ с; (S = 0,23), а найгірші – спортсмени з типом постави «сутула спина», тобто $\bar{x} = 6,12$ с; (S = 0,17), $\bar{x} = 5,72$ с; (S = 0,26). Найвищий рівень вияву «вибухової сили» в групі юних боксерів 10–11 років зафіксували у спортсменів із типом постави «сутула спина», тобто $\bar{x} = 171,00$ см; (S = 12,70), найнижчий – із типом постави «сколіотична постава», тобто $\bar{x} = 159,00$ см; (S = 14,78); тоді як у групі юних боксерів 11–12 років найвищий рівень – у спортсменів із нормальною поставою, тобто $\bar{x} = 180,70$ см; (S = 7,33), а найнижчий – у спортсменів із типом постави «сутула спина», тобто $\bar{x} = 171,25$ см; (S = 10,53) відповідно.

Під час дослідження силової витривалості верхніх кінцівок тулуба юних боксерів 10–11 років здобувачем встановлено статистично значущі відмінності ($p < 0,05$) між даними спортсменів із нормальною поставою та спортсменів із порушеннями постави: рівень розвитку силової витривалості верхніх кінцівок тулуба виявився достовірно вищим у юних боксерів 10–11 років із нормальною поставою, тобто $\bar{x} = 11,21$ к. р.; ($S = 2,00$), порівняно з юними боксерами аналогічного віку з типом постави «сутула спина», тобто $\bar{x} = 9,75$ к. р.; ($S = 1,70$), та типом постави «сколіотична постава», тобто $\bar{x} = 9,00$ к. р.; ($S = 1,75$). Динаміку співвідносних показників спостерегли й у середовищі юних боксерів 11–12 років.

У четвертому розділі «НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ ТЕХНОЛОГІЇ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ У БОКСЕРІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ» надано результати формульованого етапу експерименту.

З огляду на фундаментальні розробки з теорії та методики юнацького спорту, кінезіології, біомеханіки постави, лікувальної фізичної культури та висновки власних наукових пошуків дисертантом обґрунтовано та розроблено технологію корекції порушень просторової організації тіла боксерів на етапі початкової підготовки. Детермінантами структури, змісту авторської технології слугували вікові особливості, тип порушень постави, а також послідовність виконання корекційно-профілактичних завдань. Розроблена технологія охоплює: етапи (адаптаційно-підготовчий, основний, контрольно-оцінний), модулі (теорія, корекційно-профілактичний), блоки (корекційний, динамічної постави, вертикальної стійкості, профілактичний, рухливих ігор, естафет, стретчингу) та критерії ефективності. Складником запропонованої в роботі технології виступив біомеханічний контроль як такий, що уможливує спостереження, вимірювання й оцінювання показників рівня стану біогеометричного профілю постави, фізичної підготовленості юних спортсменів у процесі спортивної підготовки.

Результати впровадження технології корекції порушень постави боксерів на етапі початкової підготовки оцінювали на основі спектра критеріїв ефективності. Так, проведення експерименту увиразнило в середовищі боксерів 11–12 років позитивну динаміку стану постави й для експериментальної (ЕГ), і для контрольної (КГ) груп. Утім розподіл боксерів 11–12 років за типом їхньої постави, виконаний на ґрунті даних формульованого експерименту, дав змогу виявити, що в КГ 40 % спортсменів мають нормальну поставу, тоді як в ЕГ – 53,33 %, чого вдалося досягнути шляхом застосування авторської технології; показники спортсменів із типом постави «сутула спина» залишилися без змін і в КГ, і в ЕГ, тобто відповідали рівню 13,33 %; тоді як показники спортсменів із типом постави «сколіотична

постава» в ЕГ знизилися до рівня 33,33 % порівняно з КГ, де останні склали 46,67 %.

Застосування засобів і методів технології корекції порушень просторової організації тіла боксерів на етапі початкової підготовки сприяло стабілізації процесу порушень біогеометричного профілю постави юних спортсменів, забезпеченню належної просторової організації їхнього тіла загалом і його біоланок зокрема. Прикметно, що для боксерів ЕГ позитивна динаміка показників стану постави мала своєю проєкцією такі відсоткові бали в сагітальній площині: кут нахилу голови (α_1) – 17,24 % ($p > 0,05$); грудний кіфоз (відстань l_1) – 20 % ($p < 0,05$); кут нахилу тулуба (α_2) – 16,67 % ($p < 0,05$); живіт (відстань l_2) – 23,08 % ($p < 0,05$); поперековий лордоз (відстань l_3) – 17,24 % ($p < 0,05$); кут у колінному суглобі (α_3) – 27,59 % ($p > 0,05$); у фронтальній площині: положення кісток тазу (α_4) – 27,59 % ($p < 0,05$); симетричність надпліч (α_5) – 24,14 % ($p < 0,05$); трикутники талії – 29,63 % ($p < 0,05$); симетричність нижніх кутів лопаток (α_6) – 22,58 % ($p < 0,05$); постановка стоп – 22,22 % ($p < 0,05$). Порівняно з юними спортсменами ЕГ представники КГ після експерименту виявили й у сагітальній, і у фронтальній площинах незначні покращення показників рівня стану біогеометричного профілю постави.

Результати формувального експерименту постають переконливим аргументом у констатації про те, що технологія корекції порушень постави у боксерів на етапі початкової підготовки уможлиблює виконання останніми корекційно-профілактичних завдань більш ефективно порівняно із традиційною системою підготовки, рекомендованою програмою для ДЮСШ.

У п'ятому розділі «АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ» роботи автор узагальнює результати дослідження, аналізує повноту вирішення його завдань. Порівнюючи результати власних досліджень з результатами аналогічних досліджень інших авторів, дисертант науково обґрунтовує індивідуальне бачення питань, які стосуються досліджуваної проблеми. Співставлення отриманих результатів з існуючими у науковій літературі дозволяє визначити дані, які підтверджують та доповнюють сучасні знання з досліджуваного напрямку, визначити факти, які встановлено уперше, що дає можливість обґрунтувати наукову новизну дисертаційного дослідження.

Висновки є логічними та структурованими, відповідають завданням дослідження.

Основні положення дисертаційної роботи викладено в доповідях на International Scientific Conference «Health and Sport» (Tbilisi, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії» (Дніпро, 2021), Всеукраїнській електронній науково-практичній конференції з міжнародною

участю «Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності, фізичної терапії та ерготерапії: актуальні проблеми, інноваційні проєкти та тренди» (Київ, 2021), науково-методичних конференціях кафедри біомеханіки та спортивної метрології Національного університету фізичного виховання і спорту України (2019, 2020), науково-методичній конференції кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України (Київ, 2021, 2022).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (176 найменувань), 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 235 сторінок. Дисертація містить 12 таблиць і 18 рисунків.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. У тексті дисертації та наукових публікаціях **Яроша Георгія Володимировича** є відсутніми порушення академічної доброчесності.

Позитивно оцінюючи в цілому рівні наукової новизни, теоретичного і практичного значення дослідження, необхідно зробити деякі зауваження:

1. В актуальності роботи необхідно було систематизувати матеріал, чіткіше розставити пріоритети при виборі напряму дослідження.

2. У першому розділі дисертаційної роботи представлено та систематизовано великий спектр наукової інформації з досліджуваної проблеми. На нашу думку, даний розділ роботи виглядав би більш аргументовано якби дисертант підрозділ 1.2. «Актуальні проблеми порушень просторової організації тіла юних спортсменів» розглянув не крізь призму констатації фактів, а існуючого проблемного поля.

3. Здобувач вказує, що методологічними підставами для проєктування та реалізації авторської технології у юних боксерів с функціональними порушеннями ОРА виступають закономірності з відповідними їм принципами. На нашу думку дисертант, надмірно деталізує вищезазначені принципи.

4. Додаткового роз'яснення вимагає модуль «Теорія» авторської технології.

5. Висновки 3, 4 та 7 дисертаційної роботи перевантажені цифровими даними.

Наведені зауваження не мають принципового значення та не знижують рівень наукових, методичних і практичних здобутків здобувача.

У процесі рецензування роботи виникла низка питань до здобувача:

1. У 3 розділі дисертаційної роботи Вами проведено оцінювання показників рівня стану біогеометричного профілю постави юних боксерів. Як отримані дані корелюють із результатами досліджень інших фахівців?

Як бачить дисертант, можливість використання основних положень авторської технології для юних спортсменів, які займаються іншими видами

спорту, наприклад баскетболом, плаванням та мають порушення постави?

Висновок. Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Яроша Георгія Володимировича «Корекція порушень постави у юних боксерів», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації». Дисертація також відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), вимогам освітньо-наукової програми, яку завершив здобувач, і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Ярош Георгій Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент,
доктор наук з фізичного виховання і
спорту, професор, декан факультету
фізичного виховання і спорту
Вінницького державного
педагогічного університету імені
Михайла Коцюбинського

Інна АСАУЛЮК

